

KENTLEŞME SÜRECİMİZ BÖYLE DEVAM ETTİKÇE SELLER KAÇINILMAZDIR

Erzurum'un yaşadığı kentsel gelişim sürecini yakından takip eden Şehir Plancıları olarak son dönemde yaşanan gelişmeleri değerlendirmekteyiz. Gelecek adına kaygılarımızı artıran gelişmelerin yaşandığı kentimizde bir durum tespiti yapmak ve doğal değerlere yaklaşımımız ve sonuçları üzerinden tarihe bir not düşmek gerekliliğini hissetmekteyiz. Konumuz Erzurum'un Yakutiye ilçesi Çaykara caddesinde 21 Mayıs 2018 tarihinde öğleden sonra başlayan yağış sonrasında ortaya çıkan görüntülerle ilgilidir. Kentin merkezi iş alanındaki cadde üzerinde meydana gelen çökme ve bir aracın göçüğe düştüğü görüntüler tüm Türkiye nin dikkatini çekmiştir.

Ülkemizde dere yataklarının kapatılarak üzerlerinde kentsel gelişimin ortaya çıktığı tüm örneklerde benzer görüntüler yaşanmaktadır. Bu açıklamanın konusu olan cadde, üzerinde çok katlı yapıların bulunduğu, kuzey-güney doğrultulu, Erzurum'un tarihi çekirdeğine 200 metre mesafede yer alan ve eğimi Palandöken dağından Erzurum ovasına doğru azalan bir yapıdadır. Üzerinde Fil Geçti köprüsünün yer aldığı cadde için Şehir Plancıları Odası Erzurum İl Temsilciliği olarak aşağıda dikkatinize sunduğumuz durum değerlendirmesi, kamuoyunun dikkatini doğaya saygılı kentsel gelişimlere çekmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Değerlendirmeye Çaykara Caddesi ve caddenin güneyindeki devamı olan Bosna Caddesi ile ilgili tarihi bilgiler vererek başlamak istiyorum. 1400'lü yılların başında Osmanlı Devleti ile Timur arasında ilişkiler bozulmaya başlayınca iki taraf savaş kararı alır. Bu savaşa giden Timur'un geçtiği mekanlardan biri Bosna Caddesidir. Timur ordusundaki filleri Erzurum'a geldiğinde dereyle karşılaşınca filleri karşı tarafa geçirmek için bir köprü yapılmasına karar verilir. Yapılan köprünün adı o tarihten sonra Fil Köprüsü olarak bilinir. Zamanla dere kapatılınca köprü unutulur, ancak 2000 yılında Dere Mahallesi ile Çaykara'yı birleştiren yeni köprü yapılır ve adı Filgeçti köprüsü olur. Bu köprü 21 Mayıs 2018 tarihinde selden dolayı altında servis minibüsünün ve öğrencilerin mahsur kaldığı köprüdür.

Bir diğer tarihsel bilgi Osmanlı dönemi Erzurum haritalarında görünen dere hatlarıdır. Prof.Dr.Murat Küçükuşurlu ve Murat Türker Tüfekçi'nin gün yüzüne çıkardığı tarihi haritaya baktığımızda Erzurum kent merkezinden geçen dere hatlarını görebilmekteyiz (Şekil 1). Bugün tamamının üzeri kapatılmış olan hatların yoğun yağış dönemlerinde afetlerle karşılaşması son derece normaldir çünkü su doğal yoluyla akacak ve yatağını bulmak isteyecektir.

Kısaca verdiğimiz tarihsel bilgilerden sonra yaşanan olayı düşündüğümüzde, Erzurum'da 21 Mayıs 2018 tarihinde öğleden sonra başlayan ve akşam saatlerine kadar süren kuvvetli yağış, kentin merkezinde yaşamı felç etmiş, pek çok araç ve iş yerinin hasar görmesine neden olmuştur (bakınız Şekil 2 ve Resim 1). Diğer yandan, 5 ve 6 Mayıs ta benzer yoğunlukta yağışlar Ankara da yaşanmış ve daha öncesinde yine İstanbul da benzer yağışlar ve denizle birleşen yollar görülmüştür.

Tüm bu şehirlerde yaşananlar her nedense yetkili ve uzmanlar tarafından "500 senede bir gerçekleşecek nadir bir olay", "bugüne kadar yaşanmamış bir afet" olarak nitelendiriliyor ancak durumun böyle olmadığı yaşanan afetin sıklığına baktığımızda çok açıktır. Her geçen yıl daha fazla doğaya müdahale, doğal değerlere ve eşiklere rağmen yapılaşma devam etmekte ve karşımıza benzer afet olayları çıkmaktadır.

Şekil 1.Osmanlı dönemi Erzurum kent merkezi haritası ve dereler

Şekil 2. Erzurum kent merkezi uydu fotoğrafı, eski dere yatakları ve olayın yaşandığı alan

Ülkemiz metropoliten kentlerinde gözlemlediğimiz doğaya saygı duymayan gelişme biçimi ne yazık ki bugün Anadolu kentlerimizi de esareti altına almıştır. Son yıllarda haber bültenlerinde doğal bir olay olarak izlediğimiz büyükşehirlerimizdeki mahalle, sokak, alt geçit ve metro su baskınları artık Anadolu'daki daha küçük şehirleri de haber bültenlerine taşımıştır.

Resim 1. Çaykara Caddesi üzerinde meydana gelen göçük

Erzurum Çaykara caddesinde yaşanan sel, bir kez daha altyapı yetersizliğini ve çarpık kentleşmeyi ortaya çıkarmıştır. Konveksiyonel yağış olarak adlandırılan, kısa süreli ve sınırlı bir alanda etkili olan kuvvetli yağışlar artık tüm kentlerimizde meydana gelebilmektedir. İklim değişikliği süreçlerinin de bir parçası olan bu yağış olayına kentlerimizin katkısı hiç şüphesizki çoktur. Birçok kentimizde var olduğu bilinen sel ve taşkın riskine karşı bir çözüm geliştirilememektedir. Bir yandan iklim değişikliğinin olumsuz etkileri; diğer yandan imara açılan yeşil alanlar, üzeri asfalt ile kapatılan dereler ve dere yatağına yakın yapılaşmalar sel ve taşkın gibi afet risklerini önlemeye yönelik bir yerel yönetim yaklaşımının benimsenmediğini açıkça göstermektedir.

Yaşanan bu doğa olayları sonucunda ortaya çıkan felaketlerde sorumlu kimdir? Yaşanan olaydan dereleri ve dere yataklarını betonla kaplayan yöneticiler, üzerinde inşaat yapan müteahhitler ve biz orada yaşayanlar sorumludur. Erzurum'da yaşanan bu olay gelecekte daha sık meydana gelebilecek ve daha fazla tahribata yol açacaktır. 1947 yılında yaklaşık 150 hektarlık bir alanda yeralan kent, 2015 yılında yaklaşık 2600 hektarlık bir büyüklüğe ulaşmıştır. Bu büyüme sürecinde ne yazıkki dere yataklarını kapatmış, Erzurum ovası yönünde tarım arazileri üzerine yerleşmiş, zemin suyu yüksek alanları yerleşime açmış ve kentin sulak alanları ortadan kaldırmıştır. Ekolojik yapıya bu denli tehdit oluşturan kentsel gelişim süreci şüphesiz ki gelecek dönemde yaşanacak doğal yada yapay felaketlerin habercisidir.

Bu süreçte pay sahibi olan tüm kentlilerin farkındalıklarını arttırarak yaşadıkları kent ve çevre konusunda daha duyarlı olarak sorumluluk almalarını, bununla birlikte başta Erzurum Büyükşehir ve Yakutiye Belediyesi yönetimleri ve meclis üyeleri olmak üzere, kamu sorumluluğu üstlenmiş olan tüm ilgililerin, doğaya saygılı ve doğayla birlikte düzenlemeleri önceleyen kararlara imza atmalarını bekliyoruz.

Doğan Dursun
Şehir Plancıları Odası
Erzurum İl Temsilcisi